

Anotimp de vis, 1936 **Cu George Enescu în PARADISUL MUZICII**

Sâmbătă, 24 octombrie

Vom vorbi, firește, în cronica muzicală de mâine despre concertul dirijat de George Enescu duminică dimineață, marcând astfel reîntoarcerea sa la București după o lungă absență. Concertul a fost o emoționantă sărbătoare artistică, o înaltă lecție muzicală, un dar magnific, pe care maestrul a ținut să ni-l ofere.

E ceva vreme de când ne întrebăm ce am putea să-i oferim noi, lui. Mare lucru, evident, nu ne stă în putință, întrucât ajuns pe culmile vieții, artei și gloriei sale, George Enescu ce-ar mai avea să aștepte, să ceară. Ne rămâne dreptul de a-l iubi și datorita de a-l face s-o știe. Ne rămâne orgoliul de a recunoaște, în persoana sa, reprezentarea cea mai distinsă a sensibilității românești, cea mai complexă ilustrare a geniului creator al nației.

În acest timp, răvășit de atâtea false mărimi, timp ce a pierdut de mult conștiința adevăratelor valori, înlocuite prin imense imposturi, simplitatea lui George Enescu, liniștea, solitudinea lui, reprezintă o pildă de demnitate umană. Toți câți l-au aplaudat duminică dimineață, cu enormă emoție, cu dăruire totală, omagiau nu doar artistul, dar totodată omul a cărui prezență ilustrează, nemijlocit, geniul fără nimic sofisticat, perfect onest.

Nimeni nu va izbuti să măsoare devoțiunea aclamațiilor izbucnite când George Enescu a apărut la pupitru. Câți, însă, au încăput în spațiul Ateneului Român? Câți am avut norocul să intrăm?

Or, trebuie ca George Enescu să fie convins că recunoștința țării sale pentru tot ce a creat, pentru ce a dus la desăvârșire, tot ce a stimulat prin exemplul personal viu - că recunoștința respectivă depășește mult admirația câtorva sute ori câtorva mii de pasionați auditori. Merită a fi convins că toți românii îi stimează gloria, sunt mândri de ea și îi sunt, din această cauză, pentru totdeauna îndatorați.

Acum, cât se află printre noi, să nu pierdem ocazia de a-i arăta prețuirea noastră fără pereche - investind-o cu o semnificație națională integrală. Ieri, Enescu se găsea la Paris, spre a supraviețui premiera capodoperei sale *Oedip*. Mâine va fi la New York, ca să dirijeze, prestigios, cea mai mare orchestră din lume. Dar azi, e aici și se cuvine a nu-l lăsa să plece până ce nu rostim, într-un singur glas, unanimitatea sentimentelor de mulțumire nutrite de o țară întreagă.

Societatea compozitorilor români a luat inițiativa unei festivități solemne în cinstea lui George Enescu. Se impune ca inițiativa să grupeze toate organizațiile intelectuale și de artiști, cu scopul de a imprima festivității anvergura unui eveniment la scară națională. Ministerul artelor, Ministerul instrucțiunii publice, Academia, Universitățile, Societatea scriitorilor, Societatea autorilor dramatici, Asociația criticilor, toate instituțiile de artă, de literatură ori de muzică au datorita să se implice efectiv.

George Enescu va încerca să se sustragă. Modestia, discreția îl vor îndemna să tempereze demonstrația. Dar nu va putea să ne refuze bucuria de a-i mărturisii cât de mult înseamnă el pentru noi, pentru țară.

Duminică, 25 octombrie

Sezonul muzical recent inaugurat aparține, fără îndoială, lui George Enescu. Îl domină autoritar. Nu știm ce ne rezervă acest sezon, ce surprize, ce decepții - dar cele zece concerte oferite de George Enescu ne consolează anticipat de mediocritatea obișnuită a vieții noastre muzicale. Zece concerte Enescu înseamnă un eveniment de o bogăție singulară. Patru concerte simfonice și șase ședințe de muzică de cameră vor umple un întreg sezon, destinat a rămâne marcat îndelung de amintirea unui animator de talia sa [...].

Printr-o prestație unică, George Enescu impune respectul artei, o înaltă conștiință a valorilor, o mare disciplină a muncii. Sunt, mi se pare, cei trei factori care lipsesc, în chipul cel mai dureros, vieții noastre muzicale. Extraordinar artist, Enescu este, deopotrivă, un excepțional educator. Vocația sa dirijorală se vede că răspunde nu numai necesității de exprimare personală, dar și unei nevoi de a transmite celorlalți o tehnică de lucru, de a le insufla consecvență artistică. Dirijorul este un profesor. Rolul lui e de a comunica învățături. Când George Enescu ia bagheta, ai certitudinea că te afli în fața unui magistrul.

Rareori sensibilitatea artistică a fost slujită de o așa suplă, așa viguroasă măiestrie. Enescu este un tulburător poet al baghetei și un desăvârșit tehnician. Ne ajută să simțim din plin muzica (pentru că o trăiește el însuși), ceea ce nu-l împiedică să controleze extrem de riguros toate detaliile orchestrei, fiecare instrument, fiecare executant. Însufletirea lui e egală cu vigența sa, lirismul egal cu precizia.

A lucra sub o asemenea îndrumare, ar fi o onoare și o șansă pentru oricare orchestră din lume, oricât de impozantă, oricât de reputată fie ea. Dar când astfel de noroc dă peste o orchestră inegală, ezitantă, cum e Filarmonica noastră - bagheta lui George Enescu ia aspectul unei extraordinare funcții educative [...]. Nu că Filarmonica ar fi văduvită de componenți dotați fiecare în parte. Ce-i lipsește e coeziunea ansamblului, o legătură organică, intimă, profundă, minuțioasă. Absentează acel spirit de corp, care e însăși definiția unei orchestre. O muncă susținută sub supravegherea directă a lui G. Enescu va avea efectul să împrumute suflet acestei mașinării muzicale, care e de multă vreme victima propriei inerții. Să ne amintim excelenta formă dobândită cu câțiva ani în urmă, după un sezon de colaborare cu dirijorul Hermann Scherchen. Posibilitățile artistice ale unei orchestre sunt, înainte de toate, o chestiune de conducere, de orientare.

S-a văzut asta limpede, duminică dimineață, la Ateneul Român, când aceeași orchestră obosită, blazată și fără elan, pe care am tot auzit-o, ne-a apărut transformată radical, reîntinerită, grație magnificului dirijor care o stăpâna cu energia lui avântată, cu vibrația sa din adânc. Depășită de imensul suflu creator al lui George Enescu, orchestra n-a răspuns integral solicitărilor, la tot ce i se cerea să exprime, la exigențele unui excepțional muzician, dar izbutea totuși să-l urmeze și să-l slujească. Dacă în concertul de Bach n-a atins transparența sonoră, pe care viorile Filarmonice nu știu s-o redea (vă amintiți corzile, splendide, limpezile corzi ale orchestrei din Berlin?), dacă această lucrare de Bach ne-a apărut nițel greoaie, oarecum lipsită de seninătate și ușurință - dimpotrivă, cu ce fericită bogăție de mijloace reușea orchestra să traducă indicațiile marelui ei regizor în *Venusberg*, de Wagner! S-a petrecut una dintre cele mai fericite restituiri wagneriene obținute vreodată de Filarmonică.

Partea din program care ne-a deșteptat emoții deosebite - dacă avem dreptul să consemnăm o preferință personală - a fost *Simfonia a IV-a* de Brahms, dirijată cu un lirism, o înverșunare, o pasiune inegalabile. Enescu i-a împrumutat gravitate, patetism chiar în porțiuni mai facil melodioase, mai încărcate de candoare. Nu există, probabil, o mai fericită introducere în arta lui Brahms decât atare interpretare.

Duminică, 1 noiembrie

Actualitatea muzicală continuă să fie dominată - amplu dominată - de prezența printre noi a lui George Enescu. Același public atent, emoționat, entuziast a aclamat din nou pe Enescu dirijorul, violonistul, compozitorul, deopotrivă de impetuos în fiecare din aceste trei ipostaze [...].

Vioara maestrului, pe care n-o mai auzisem de doi ani, s-a întors la noi cu acel amestec de forță și tandrețe, de totdeauna. Inspirat interpret al lui Brahms, la pupitru dirijoral (și ne-a dovedit-o strălucit acum două săptămâni), Enescu păstrează aceeași înțelegere lăuntrică și dacă abandonează bagheta pentru vioară. Câtă largime de spirit, câtă superioară melancolie, ce sublimă tristețe, ne-a comunicat, deși concertul în sine e cumva rece, cam academic.

După prima parte de program rezervată violonistului, cea de a doua parte a aparținut iarăși dirijorului. Enescu a reluat, așadar, bagheta ca să dirijeze simfonia de Ducas și propria *Rapsodie*, întâia. Am ascultat de nenumărate ori această *Rapsodie*, pe drept celebră - dar nu exagerăm susținând că n-a avut niciodată bogăția, amploarea, humorul, varietatea simfonică pe care autorul ei le-a obținut cu colaborarea orchestrei. Știința de a recurge la izvoarele folclorice cele mai generoase este aliată, în această compoziție, cu o miraculoasă invenție tehnică. Enescu știe să pună în evidență toate resursele unui motiv muzical și variațiile lui nu au nimic mecanic, nimic previzibil; totul e viu, nou, surprinzător. Strălucirea muzicală a acestei *Rapsodii*, vivacitatea temelor, extrema lor diversitate reprezintă o bucurie pentru orice ascultător - și nu este dificil a ne imagina uimirea admirativă a unei urechi străine, fără familiaritatea noastră cu armoniile folclorului autohton, la cea dintâi inițiere. E de înțeles categoric succesul al *Rapsodie I*, pretutindeni în lume.

Dar se mai întâmplă la noi să-și facă loc o manieră de execuție ternă, confuză, plată, iar George Enescu ne-a prilejuit o admirabilă lecție de stil, obligând orchestra să cânte *Rapsodia* cu relieful adecvat, cu plasticitate muzicală (dacă pot îndrăzni să recurg la asemenea expresie), cu astfel de „punctuație” capabilă a susține sistemul lăuntric al operii.

În caz că avem drept a exprima o preferință (iar, fiind vorba de Enescu, preferința nu se confundă cu judecată de valoare), dacă uzăm de acest drept, vom afirma că, în recitalul de marți seara, am prețuit în special sonata de Leque - dureroasa sonată pe care George Enescu o execută nespuse de senin și cu inflexiuni de mare adâncime. Arcușul îi e grav, corzile odihnitoare, întregul său fel de a cânta capătă o luminozitate învăluitoare, chemată a accentua muzicalitatea cea mai autentică, cea mai riguroasă. O desăvârșire în a comunica suflul tainic al muzicii, prin geniul și propria substanță, dincolo de evidenta tehnică și virtuozitatea copleșitoare.

Duminică, 8 noiembrie

Însăși sonata lui George Enescu a constituit partea cea mai interesantă din al doilea său recital. Destul de puțin cântată la noi, această bucată deține anume prioritare printre performanțele maestrului. Recurge la izvoare ale folclorului cu suverană discreție și în condițiile unei consistente sedimentări mijlocite de inspirația originală a creatorului, cu nuanțe de mare finețe și destoinică sensibilitate.

Compozitorul Enescu a beneficiat de prestația violonistului Enescu, a cărui măiestrie poartă pecetea inegalabilului. Sonata cântată sâmbătă seara e presărată cu nesfârșite dificultăți tehnice. Enescu le-a rezolvat autoritar, dezinvolt, fără urmă de virtuozitate constrângătoare - adică, acea perfecțiune strict mecanică, pe care ne-o produc, adeseori, violoniști de notorietate.

Muzicianul Enescu posedă atâtea bogăție lăuntrică, atâtea complexitate, receptivitatea lui artistică e într-atât de adevărată, încât niciodată, în desfășurarea procesului interpretativ, nu privilegiază latura tehnică a prestației. Există anumită reculegere în perfecțiunea enesciană; iese în evidență, cu deosebire, convingerea că altitudinea interpretativă ține de sensibilitatea artistului, nicidecum de abilități laborioase, oricât de amețitoare efecte ar declanșa.

Recitalul de sâmbătă a debutat cu o sonată de Brahms, pe care ne luăm libertatea să n-o agreem excesiv (este o mărturisire, nu o apreciere) și a sfârșit cu sonata *Kreutzer*, de Beethoven, una dintre piesele celebre din repertoriul lui George Enescu. L-am ascultat cântând-o în atâtea rânduri că a ajuns intim legată de vioara, de arcușul, de prezența sa fizică. Dar cum să evidențiez severitatea senină, tristețea reflexivă, subtila melancolie, minunea de melancolie beethoveniană cristalizată de George Enescu din venerabila sonată, reîntinerită ori de câte ori ne-o restituie?

Fiind vorba de un artist de elită, este imprudent, poate chiar injust a formula pretenții selective. E de conceput să observi: „asta merge, în schimb ceastălată e și mai și?”. Ar fi mai drept să reluăm declarația de supunere a unui critic parizian, scriind a doua zi după premiera lui *Oedip*: „Suntem aici doar pentru a admira!”.

Enescu ne înlesnește să înțelegem, să recepțăm totul. Puterea lui de pătrundere artistică se manifestă atât de cuprinzătoare, încât îmbrățișează stilurile cele mai variate, compozitori extrem de diferiți, școli peste poate de îndepărtate între ele. Totuși, la o presupusă alegere, mărturisim a fi iubit special, între toate concertele lui Enescu, din sezonul în curs, simfonical din duminică trecută. Într-adevăr, ne-a cucerit prin varietatea programului și egala măiestrie investită în interpretarea lucrărilor total diferențiate.

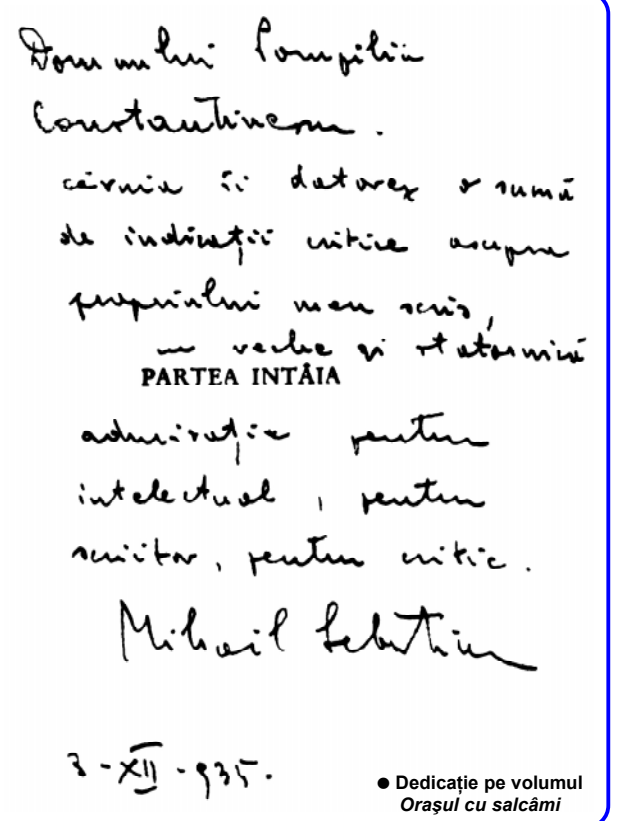
Bach, Beethoven, Chausson, Mozart - patru genuri, patru stiluri.

Enescu a trecut, de la unul la altul, într-un tot lipsit de afectare, cu o disponibilitate sufletească magnifică, cu o impetuoasă expresie, de natură a transforma fiecare bucată, cântată la vioară sau dirijată, într-o pildă de subordonare la exigențele purității stilistice.

Mai întâi, acest concert pentru vioară și orchestră de Johann Sebastian Bach. Îl ascultasem chiar anul acesta interpretat de Milstein, eventual cu o vigoare în plus, însă vigoare rece, ai zice implacabilă, tipică excelentului violonist, de câte ori cântă Bach. Enescu îl restituie grațios, inefabil, mai spiritualizat.

Trecând la *Sonata în fa major*, de Beethoven, depășim o frontieră sufletească, pășim într-o altă zonă de sensibilitate. Enescu ne poartă într-acolo cu o categorică disciplină a sentimentelor, menținută și ulterior în poemul lui Chausson, căruia îi este, fără dubii, cel mai strălucit interpret auzit de noi.

Continuare în pag. VIII

● Dedicatie pe volumul *Orașul cu salcâmi*